

En politisk reise

Paul Chaffey

Jeg har vært på en politisk reise. En reise som gjorde at jeg ble medlem i SV og kalte meg sosialist i noen år, for så å forlate politikken. Politisk interessert, men partiløs – og sterk tilhenger av kapitalismen.

JEG SKAL PRØVE Å GI ET BILDE av denne reisen ved å beskrive noen politiske saker og debatter i mer eller mindre den rekkefølgen jeg opplevde dem som avklarende for mitt politiske ståsted. I dette ligger det selvsagt også en stor forenkling, i den forstand at aktiv politikk ikke bare handler om saker, men også om gode venner og verdifulle nettverk. Det å forlate et miljø har noen kostnader. Men jeg lar den siden ligge her, fordi det var innholdet i politikken som var årsaken til at jeg valgte å reise videre politisk.

Definisjoner og merkelapper er vanskelige. Ulike ord har ulik betydning avhengig av hvilken kontekst de blir brukt i, og hvilke personer som anvender dem. Jeg velger derfor å presisere innledningsvis hva jeg legger i et par sentrale begreper jeg bruker:

Med *kapitalisme* mener jeg et økonomisk system som er kjennetegnet ved at fri prisdannelse i et marked er den dominerende måten å sette en verdi på varer og tjenester. Kapitalismen er ikke en politisk-ideologisk retning. Den er et reelt eksisterende økonomisk system både i Norge og i de fleste andre land.

Med *venstreside* og *sosialistisk* mener jeg personer og partier med et politisk-ideologisk ståsted som gjør dem til motstandere av det kapitalistiske økonomiske systemet. Hva man vil ha i stedet for kapitalismen kan være uklart, noe som gjør at disse begrepene er litt flytende (blant annet fordi det også finnes politiske bevegelser som er mot kapitalismen, men som ikke tilhører venstresiden). Venstresiden/sosialistene vil normalt erstatte kapitalismen med et økonomisk system som domineres av statlig eierskap, styring og regulering. Det gjør at SV må sies å tilhøre venstresiden. Arbeiderpartiet som parti, men ikke nødvendigvis alle medlemmer og tillitsvalgte, anerkjenner kapitalismen og tilhører derfor ikke venstresiden, slik jeg bruker begrepet her.

1. Hvorfor venstresosialist under 80-tallets høyrebølge?

Jeg var ung, bodde i Bærum og meldte meg inn i SV i 1983, under høyrebølgens topp. Det var ikke det mest trendy man kunne gjøre. Tidlig på 80-tallet var 70-tallets ungdomsradikalisme blåst bort, og Høyre dominerte elevorganisasjonene, vant skolevalgene og styrte Norge.

68-erne hadde det annerledes. De var dominerende i sin egen generasjon, og det å bli sosialist var en kollektiv greie. De tok sin utdanning under den store utdanningsekspløsjonen, hadde studielån med negativ rente, var de siste som kjøpte hus i et regulert boligmarked og fikk jobb i en raskt voksende offentlig sektor. På 1980-tallet satt mange av 68-erne i posisjoner, men tapte de politiske debattene. Å bli sosialist var ikke en kollektiv handling, men å gå mot strømmen. Pessimismen dominerte i mange opposisjonelle ungdomsmiljøer, og vi lurte på om velferdsstaten hadde nådd toppen og 68-erne var i ferd med å trekke opp stigen etter seg. Studielån og bolig ble dyrere, og det ble mye vanskeligere å få jobb.

Ungdomsradikalismen kan ta mange ulike retninger, og på 80-tallet var alt mulig. Noen ble pønkere og husokkupanter. Noen ble nynazister. Mange ble med i Unge Høyre og FpU. Å gå inn i et av 68-ernes litt slitne partier var i grunnen ikke spesielt kult. Likevel var det en del skoleflinke unge mennesker som gikk mot strømmen og ble venstresosialister under høyrebølgen. Hvorfor?

Sannsynligvis fordi venstresiden har en helt unik troverdighet når det gjelder arbeidet for et mer rettferdig samfunn. Den har et «godhetshegemoni». Mens andre kjemper for egne interesser, og dermed er egoister, jobber venstresiden for det de kaller solidaritet og fellesskapsløsninger. Venstresiden til venstre for Arbeiderpartiet har aldri kunnet mest

om praktisk politikk, og den gang kunne ingen drømme om at SV skulle være med i en koalisjonsregjering. Men SV var opptatt av noe som var mye større og viktigere: De representerte det gode. Og ikke minst representerte de det gode overfor en del yrkesgrupper som har til felles at de både er viktige meningsbærere i samfunnsdebatten, og samtidig veldig opptatt av å være objektive og nøytrale – som journalister, samfunnsforskere og lærere. Grupper vi forventer skal peke ut retningen i store etiske spørsmål, men være nøytral i forhold til partipolitikk. Hvordan løse det? Ved å inn ta en samfunnskritisk holdning og stille spørsmålene fra venstre. Ved å se verden fra SVs synsvinkel.

Politikk handler om ideologisk hege-moni i samfunnsdebatten. Da vinner man lettere debatter om de konkrete sakene. Da kan man oppnå at NRK alltid spør om det er nok penger til velferd i statsbudsjettet og aldri spør om utgiftsveksten i budsjettet kan være skadelig for norsk økonomi. Eller at litt lavere vekst i et offentlig budsjett alltid blir beskrevet som en nedskjæring. Og dette er venstresidens viktigste seier i norsk politikk: Denne måten å stille spørsmål på er overtatt av langt flere enn noen relativt få venstresosialister som vil avskaffe kapitalismen. Dermed har SV et verdimesig hegemoni i den politiske debatten som går langt utover egen velgeroppplutning.

Nå er det mange som tilhører denne venstresiden som også er mest opptatt av egne interesser. Det gjelder for eksempel fagorganisasjoner, grupper i offentlig sektor og grupper som er helt avhengige av økonomiske tilskudd fra det offentlige. Men det geniale er at venstresiden har klart å omdefinere disse gruppenes egeninteresser til å være samfunnsinteresser og solidaritet. Mens for eksempel bedrifters behov for konkurransedyktige

rammevilkår, slik at de kan ansette folk og betale skatt som finansierer velferd, er definert som egeninteresse og grådighet.

2. Hvorfor SV?

Internt på venstresiden er det også en kamp om å være renest og rødest. Mellom for eksempel SV og RV, og internt i SV, måles man ikke på politiske resultater, men i forhold til hvor langt bort man har beveget seg fra den korrekte sosialistiske line. RV har et moralsk overtak i forhold til SV fordi SV inngår flere kompromiser. SV har et tilsvarende moralsk overtak i forhold til Arbeiderpartiet. Ungdomsorganisasjonene på venstresiden er alltid mer ideologiske og mindre opptatt av resultater enn moderpartiene. Og internt i SV blir alltid folkevalgte som forholder seg til budsjettammer, og samarbeider med andre om løsninger, kritisert av partifeller utenfor politiske posisjoner.

For min del representerte SV den gang en brukbar balanse mellom prinsipper og vilje til å ta ansvar. Det var helt i orden at det var en overvekt av aktive medlemmer som var mer opptatt av å ha de rette prinsippene, enn å samarbeide

mange av oss betraktet som viktigst. Det var utspill og kampanjer om atomvåpen, miljøvern og nord/sør-konflikten. Saker som var større og mer eksistensielle enn det andre politikere drev med. Og mens en del smågrupper og sekter på venstresiden insisterte på at ingenting kunne gjøres før kapitalismen ble avskaffet, jobbet SV med sakene her og nå. SV var i grunnen flinkere til å telle mellomdistanseraketter i Europa, beskrive tykkelsen på ozonlaget og beregne u-landenes urimelige gjeldsbyrde, enn til å beskrive hvordan et sosialistisk samfunn skulle se ut.

3. Stortingsrepresentant – å kaste penger etter problemer

Det å være stortingsrepresentant for SV handlet mest om to ting: Å argumentere mot forandringer når andre partier ville forandre, og å kaste mer penger etter gode formål enn de andre partiene.

Overgangen fra å være leder i en sosialistisk ungdomsorganisasjon til å bli stortingsrepresentant var enorm. Den ene dagen lever du i en slags kommentatorrolle høyt hevet over vanlige politiske saker. Du står fritt til selv å bestemme

” Jeg fikk etter hvert store problemer med å forstå hva som var så solidarisk og rettferdig med å svekke balansen i statsbudsjettet ”

med andre partier for å oppnå noe. Sosialismen skulle tross alt komme som en slags bølge av ny bevissthet som skulle skylle over landet og forandre folks holdninger. Flertallet ville oppdage kapitalismens kriser, forlate kjøpesentrene og forstå sosialismens moralske overlegenhet helt av seg selv.

Og en bra ting ved SV var at de, til tross for sin litt distanserte innstilling til vanlige politiske saker, var veldig opptatt av å arbeide med noen enkeltsaker som

hva du skal mene noe om og hvordan du skal mene det. Du er mot kapitalismen og kritisk til parlamentarismen. Du er for et helt annet system. Et system du ikke kan beskrive, men det gjør ikke noe – for det er svært få som bryr seg om hva du sier.

Som stortingsrepresentant er det helt annerledes. Du har så godt som ingen praktisk erfaring, men må mene noe om en masse konkrete saker. Du må gjøre valg og prioriteringer, og kommer ikke unna med fraser om et helt annet sam-

funn. Heldigvis er du i opposisjon og slipper å ta ansvar for resultatene, men du må i hvert fall prøve å ha noen konsistente meninger om saker som krever litt mer enn et grunnkurs i sosialistisk ideologi. Du kan også risikere å komme på TV og nå ut til et publikum med et noe annet forhold til marxistiske analyser enn deltagerne på et sentralstyremøte i en sosialistisk ungdomsorganisasjon.

Man er valgt på et partiprogram som lover mye til mange. Gode svar på hvordan man skal prioritere mellom ulike gode formål, eller beskrivelser av hvordan gode hensikter kan gi utilsiktede og svært negative konsekvenser på andre områder, finner du ikke i et partiprogram. Alt er viktig. Derfor må man velge: Enten late som det er mulig å få til alt på en gang – bare partiet får flertall alene ved neste valg. Eller ha en viss respekt for hva som er mulig – og risikere å få grov kjefte fra egne partifeller med jevne mellomrom. I SV blir det gjerne litt av begge deler uansett.

Løsningen SV har hatt i opposisjon er ganske enkel. I stedet for å fremme en sammenhengende alternativ politikk var det to ting som gjaldt: Det ene var å være mot alle endringer som kom fra regjeringen og kalle det høyredreining og markedsliberalisme, også når AP var i regjering. Den andre var alltid å ha mer penger til alle formål, bortsett fra forsvaret. Mer penger var viktigere enn hva det er mulig å oppnå med penger. For eksempel skulle kraftkrise og klimaforpliktelse løses med en årlig milliard til å utvikle alternative energikilder. Nøyaktig hva milliardene skulle brukes til og at det kanskje ikke er tusen nye sol- og vindkasperter tilgjengelige over natten, spilte mindre rolle. Selv med en milliard når du ikke så fryktelig langt i forhold til å løse problemet heller. Symbolverdien av å bruke mer penger er viktigere enn hva man faktisk kan oppnå. Og dessverre har

denne måten å tenke politikk etter hvert smittet over på flere partier. Bevilgningsvedtak er viktigere enn resultatene.

Jeg fikk etter hvert store problemer med å forstå hva som var så solidarisk og rettferdig med å svekke balansen i statsbudsjettet, i stedet for å prioritere mellom ulike formål. I et generasjonsperspektiv er det veldig lite solidarisk. Overfor skattebetalerne som skal betale for denne økte statlige pengebruken er det også lite solidarisk ikke å prioritere.

Jeg ble etter hvert også dypt uenig i en politikk som var så ensidig innrettet mot budsjettbevilgninger og så lite opptatt av mer strukturelle og organisatoriske grunner til at vi ikke nådde politiske mål. Ofte er det nok penger, men dårlige insentivsystemer som gjør at vi belønner adferd som gir dårlige resultater og straffer handlinger som gir gode resultater. Hvis vi for eksempel overfører penger basert på antall ansatte i en etat, og ikke ut fra resultatene de oppnår, er det kanskje ikke så rart om svaret alltid er at man vil ha flere ansatte for å gjøre jobben. Men i SV fører slike synspunkter alltid til en beskyldning om at man diskuterer på høyresidens premisser, slik Arbeiderpartiet drev med. For SV skulle svaret alltid være: ingen endringer og mer penger.

4. Vi er mot det meste, men hva er vi egentlig for?

Ingen norsk sosialist kan beskrive hvordan et sosialistisk samfunn ser ut. Hun vil si at det ikke er kapitalistisk. Det er heller ikke som Nord-Korea, Cuba eller Sovjet. Men ingen kan si hva det er.

De største kritikerne av kapitalismen er dårligst til å beskrive hva slags samfunn de vil ha. Man skulle kanskje tro at såkalte «museumsvoktere» i SV, som ikke vil kaste bort tiden på å foreta mindre justeringer i dagens kapitalistiske sam-

funn, kunne investere litt tid på å lage en beskrivelse av hovedelementene i en annen type samfunnsorganisering. Men det rare er at jo lenger til venstre et parti eller en politiker plasserer seg, desto mer uklart er prosjektet.

Som stortingsrepresentant opplevde jeg dette som et moralsk problem. Det er lett å finne noe som ikke fungerer og kritisere det, selv i verdens rikeste land. Det er vel også slik at i et samfunn der mye fungerer godt, er det ofte ekstra synlig når noe ikke virker som det skal. Og ingenting er lettere enn å kritisere fei-

makt. For vanlige folk betyr det dyrere og dårligere varer, og mindre valgfrihet.

Og skal man være helt ærlig overfor velgerne, er det ikke nok å beskrive hvordan en fiks ferdig sosialisme ser ut. Man må også fortelle hvordan man kommer dit. Hvilke grunnleggende endringer som skal gjennomføres – og i hvilken rekkefølge. Varm skolemat og full barnehagedekning er neppe slike strategiske steg i retning av å avskaffe kapitalismen. Hvilke reformer er det som har en slik samfunnsomdannende karakter? Det har ikke SV gitt noe presist svar på, verken i

” Ingen norsk sosialist kan beskrive hvordan et sosialistisk samfunn ser ut. Hun vil si at det ikke er kapitalistisk. Det er heller ikke som Nord-Korea, Cuba eller Sovjet. Men ingen kan si hva det er. ”

lene, samtidig som man hopper av når man skal finne praktiske løsninger eller beskrive den samfunnsmodellen som løser alle problemer.

Merkelig nok, og heldigvis for SV, har det vært lite oppmerksomhet fra norske medier om hvor ubeskrevet alternativet til det kapitalistiske samfunnet er. Sannsynligvis tar ikke media denne delen av det sosialistiske prosjektet særlig alvorlig. Lundteigen i Senterpartiet fikk på 90-tallet mer oppmerksomhet for sitt «annerledesland», og denne modellens kostnader, enn SV noen gang har fått for sitt programfestede mål om å innføre sosialismen i Norge. For egen del må jeg innrømme at Lundteigen annerledesland var en viktig katalysator i min egen prosess, der jeg måtte erkjenne at den vesteuropeiske varianten av markedsøkonomi er et veldig mye bedre alternativ enn merkantilistiske eller planøkonomiske modeller. Tollmurer og proteksjonisme gir politikere mer

min tid eller senere. Sannsynligvis fordi det i dette svaret ligger ganske store og alvorlige inngrep i både grunnleggende friheter vi setter pris på og angrep på grunnlaget for den velstanden og veksten vi opplever i en markedsøkonomi.

5. For et internasjonalt samarbeid som ikke finnes

I november 1989 falt Berlinmuren, og delingen av Europa var slutt. Venstresiden burde feiret i gatene og satt i gang sin store debatt om hva et samlet Europa skaper av nye muligheter. Jeg var veldig klar til å ta den debatten. Om byggingen av et all-europeisk NATO og et sterkere EU som kunne sette samarbeid for miljø, sysselsetting og velferd øverst på dagsorden.

Problemet var at det var kapitalismen som vant den kalde krigen. Kapitalismen ga folk både valgfrihet, velferd og varer, og det ga politikere som Ronald Reagan en ressursbase til å finansiere en kraftig

militær opprustning. Sosialistene i øst klarte verken å skaffe valgfrihet, velferd eller varer. Og til slutt klarte den ikke å finansiere opprustning heller. Sosialismen brøt sammen fordi den ikke virket.

I stedet for å bli en seier for den gamle venstresidedrømmen om et samlet Europa, ble Berlinmurens fall snudd til et slags nederlag. Mange SV-veteraner så plutselig flere problemer enn fordeler ved både Tysklands og Europas gjenforening og skrev bøker om hvor ille alt var blitt. Debatten om et nytt Europa ble avlyst før den hadde startet.

Det var en sjokkerende erfaring å dra rundt i SVs lokallag og snakke om Europa-politikk i 1990 og -91. Jeg mente at samlingen av Europa var så viktig at ethvert internasjonalt orientert parti måtte ta en debatt om konsekvensene for egen politikk. Man fjerner tross alt ikke en ideologisk todeling av Europa som hadde preget all politikk i over 40 år, og som

var hovedgrunnen til SVs eksistens, uten en viss diskusjon om kursen videre. Og siden motstanden mot EF-medlemskap i 1972 var begrunnet med at EF var en vesteuropeisk rikmannsklubb, så var det tvingende nødvendig å diskutere dette på nytt i lys av at EU skulle utvides. Men tilbakemeldingen fra SVs lokallag var krystallklar: «Alt er som før. Vi tok standpunkt til EU i 1972 og trenger ingen ny debatt.»

Jeg var lenge ganske forvirret over at mange sentrale SVere, som var positive til et alleuropeisk EU som alternativ til amerikansk dominans på 80-tallet, plutselig var blitt sterkt mot medlemskap i det alleuropeiske EU på 90-tallet. De snakket varmt om et sterkere nordisk politisk fellesskap på 80-tallet, men bidro mest av alle til at Norden ble splittet da Norge ikke fulgte Sverige og Finland inn i EU i 1994. De snakket om betydningen av å ha sterkere globale spilleregler for handel, for å sikre de fattigste landene adgang til

våre markeder, men var stadig mer negative til WTO jo sterkere denne organisasjonen ble. Og gradvis forstod jeg vel at poenget aldri hadde vært å være tilhenger av sterkere internasjonale organisasjoner. Man var for da det var en utopi, et skrivebordsalternativ til kald krig og supermaktsdominans. Men da verden forandret seg på 90-tallet, og disse visjonene ble realiserbare, så ble det altfor farlig. Det er mye tryggere å være tilhenger av den formen for internasjonalt samarbeid som til enhver tid er minst realistisk. Da kan man opprettholde sitt «godhetshegemoni» også i utenrikspolitikken, sørge for ikke å bli skitten på fingrene av praktisk politikk og samtidig leve godt med at ingen ting egentlig skjer.

6. Mot folkemord – og mot å stanse folkemord

Vukovar, Srebrenica, Mostar, Sarajevo. På 1990-tallet var det krig i Europa, men den var ikke knyttet til øst-vest-konflikten – slik venstresiden hadde brukt hele etterkrigstiden på å forberede seg på. Motsetningene på Balkan var ikke slik den sosialistiske retorikken sa de burde være. Det viste seg at den kalde krigen hadde lagt lokk over motsetninger og konflikter som boblet over da lokket ble tatt av. Mange av de nye maktthaverne i øst var verken spesielt hyggelige eller fredelige, selv om de hadde vært med i det jugoslaviske sosialistpartiet sammen. Slobodan Milošević i Serbia videreførte sin nasjonalistiske sosialisme i allianse med enda mer ekstreme nasjonalister og gikk til krig mot land som ville ut av unionen med Serbia.

Venstresiden var handlingslammet. Hvem skulle vi støtte når det var nasjonalister på alle kanter? Noen som ville rive seg løs og skape nye land, og andre som ville styre sine naboer. Av gammel vane gikk mange i tog mot krig og mot mili-

tære aksjoner gjennomført av USA for å stanse overgrep, ikke mot de mest aggressive krigshisserne på Balkan. Men hvordan kan man være mot bruk av militær makt, når store forsvarsløse folkegrupper blir massakrert? Det var å snu verden fullstendig på hodet å gjøre USA og EU til et problem og ikke til en del av løsningen på Balkan.

Venstresiden lukket øyene da Milošević tok makten i Serbia, da det ble krig i Kroatia, da Dubrovnik ble bombet og menneskene i Vukovar ble massakrert, da det ble krig i Bosnia og Europas største folkemord etter 1945 pågikk i Srebrenica, og da befolkningen i Kosovo ble massakrert. Hver gang var parolene rettet mot Nato og USA selv om det nå bare var med amerikansk medvirkning det var mulig å stille en troverdig militær styrke, få en slutt på krigen og bidra til et mer demokratisk Balkan. EU manglet både politisk vilje og militær styrke og måtte be USA stille opp. Uten USA ville disse konfliktenes vart lenger, tatt flere liv og kanskje også fått et utfall der Milošević ville ha vunnet. Det er kanskje ikke bra at USA må hentes inn hver gang noe går alvorlig galt i Europa. Men vi bør være glad for at de har kommet, og heller håpe at Europa kan løse oppgaven bedre selv neste gang.

7. Om noen merkelige utenlandske venner

En litt skremmende side ved å delta sentralt i SV er at man får anledningen til å stifte bekjentskap med SVs internasjonale venner. I tillegg til relativt likesinnede partier i Danmark og Finland og et søsterparti i Sverige der partilederen kaller seg kommunist, består SVs internasjonale kontaktnett av flere såkalte eks-kommunistiske partier i øst, som for eksempel PDS fra Øst-Tyskland og noen av Vest-Europas gjenlevende kommu-

nistpartier som det franske, portugisiske og et par italienske. Og i tillegg en rekke kommunistiske mikropartier som ikke er i nærheten av å være representert i noe parlament.

I min tid på Stortinget hadde jeg den tvilsomme gleden av å delta på noen internasjonale møter i dette redselskabinettet av antiliberale og antidemokratiske krefter fra Europa, Nord-Afrika og Midt-Østen. En bedre vaksine mot sosialistpartier finnes neppe. Her er det en røre av konspirasjonsteorier og antivistlige og antimoderne holdninger. Flere mener i fullt

steder har venstresiden nettopp tapt presidentvalg, som i Mexico, Colombia og Peru. Landene der venstresiden har regjeringsmakt er i ferd med å dele seg i to ulike leire: Venstreorienterte proteksjonister med ekstrem antifrihandels- og antiUSA-retorikk, som Castro på Cuba, Chavez i Venezuela og Morales i Bolivia. Og mer pragmatiske sosialdemokrater som i praksis omfavner markedsøkonomien og vil øke investeringene fra utlandet, som Lula i Brasil og Bachelet i Chile.

Venstredreiningen i Latin-Amerika skal belønnes med norske bistandspen-

” Det er ikke slik at markedsøkonomi skaper mer fattigdom og større urettferdighet i verden. Det er mangel på markedsøkonomi som gjør folk fattige. ”

alvor at fremveksten av muslimsk fundamentalisme og den beslektede terrorismen er et mindre problem enn USAs politikk, og at det derfor er viktigere å bekjempe USA enn å bekjempe terrorismen.

Ikke alle i SV har vært like begeistret for å pleie nær omgang med diverse kommunistpartier og mikropartier i Europa. Erik Solheim ville heller styrke forbindelsene med miljøpartier som de grønne i Tyskland og Sverige og med de sosialdemokratiske partiene. Problemet er at disse partiene ikke vil ta i kommunistpartier med ildtang. Og da har SV valgt å beholde sine bånd til udemokratiske partier på venstresiden framfor å samarbeide med pragmatiske og resultatorienterte partier.

Utviklingen i Latin-Amerika og SVs holdning til regjeringene der kan bli en viktig målestokk for hvordan partiet orienterer seg internasjonalt framover. Det snakkes om at det har skjedd en kraftig styrking av venstresiden i Latin-Amerika. Bildet er betydelig mer sammensatt. Noen

ger. Det blir spennende å se hvilken side SV velger å støtte når Morales i Bolivia nasjonaliserer det brasilianske selskapet Petrobras' eierandeler i Bolivia. Er det Lulas tro på utenlandske investeringer, eller Morales og Chavez sin sosialistiske konfiskeringspolitikk? Norge skal, ifølge Erik Solheim, hjelpe til med ekspertbistand. Men hvilke råd skal de få fra Norge om utenlandske investeringer og liberaliserte energimarkeder? De erfaringene vi har gjort her i Norge eller politikkene SV har programfestet?

8. Kapitalismen virker – land utenfor blir stadig fattigere

Som sagt var årsaken til at jeg ble medlem i SV ikke de små politiske sakene, men de store. Det handlet om rettferdighet. Det gode mot det onde. Når kapitalismen er urettferdig, flere blir fattige og forskjellene øker, så er det gode grunner til å støtte et parti som vil forandre en stadig mer urettferdig verden. Målet er ikke klart, men et uklart mål er bedre

enn høyresidens egoisme.

Problemet er at denne analysen er feil. Det er ikke slik at markedsøkonomi skaper mer fattigdom og større urettferdighet i verden. Det er mangel på markedsøkonomi som gjør folk fattige.

Nord-Korea er fattig. Sør-Korea er rikt. Det er heller ikke slik at globalisering og nedbygging av handelshindringer øker forskjellene. Dette gir tvert imot de fattigste landene en mulighet til å ta innpå de rikeste, slik vi har sett i Japan, deretter i Taiwan og Sør-Korea, og nå i Kina og India. Ikke ved å avskaffe staten, men ved å bygge den ned der markedet virker bedre. Vi opplever i dag en gigantisk levestandardsøkning i hele verden, bortsett fra der man isolerer seg. Indias og Kinas økonomier vokser med rundt 10 % i året fordi de har valgt å bli rikere ved å delta i den kapitalistiske økonomien, framfor å forbli fattige ved å ikke delta.

Er det noe jeg har blitt mer og mer overbevist om, så er det at gode og sunne rammebetingelser for bedrifter, som gjør at de kan tjene penger og betale skatt, er en forutsetning for velstand og velferd. Bedrifter som Statoil, Hydro og Telenor er blant de største skatteyderne i flere av landene hvor de har virksomhet. Det kan umulig være bra for disse landene at norske bedrifter trekker seg ut. Det kan heller ikke være bra om de blir mindre opptatt av å være lønnsomme. Bedrifter skal tjene penger. Sluttes de å tjene penger, blir de borte, og arbeidsplassene og skatteinntektene forsvinner. Derfor er det bra for fellesskapet at næringslivet har gode rammebetingelser. Vi skal skape og dele, men da må vi skape først og dele etterpå. Da må man finne seg i at næringslivet er opptatt av å tjene penger og snakker om ting som volumer, marginer, kostnader og kvartalsresultater. Gjør de ikke det, har også velferdsstaten tapt.

Dette betyr ikke at alt næringslivet

gjør er bra, eller at alle næringslivsledere har et etisk kompass som virker. Adam Smith hevdet allerede i 1776 at næringslivsledere i samme bransje sjelden kan snakke sammen uten at det ender i en sammensvergelse mot allmennheten eller en plan om å heve prisene. Derfor har vi lover, regler og tilsyn som passer på at konkurransen virker og at de som jukser, straffes. I tillegg har vi myndigheter som krever inn skatter som finansierer områder hvor private aktører ikke investerer tilstrekkelig, som helsevesen, skoler, forskning og veier. Kapitalismen fungerer bedre når samfunnsmessig viktige investeringer blir finansiert helt eller delvis med skattepenger. Men fordi gleden over å brukes andre penger på seg selv ofte er større enn gleden ved å bruke egne penger, er det noen åpenbare ulemper ved å flytte stadig mer penger fra å være private prioriteringer til å være offentlige bevilgninger. Det er vanskeligere å prioritere og vanskeligere å effektivisere. Det er derfor ikke «markedsfundamentalisme» eller ondskap som gjør at vi stadig må stille spørsmålstejn ved om skattebetalerfinansiering og offentlige monopoler på tjenesteyting gir de beste resultatene på ulike områder.

9. «The Web party», not «The Wall party»

Jeg begynte min politiske reise på venstresiden og skriver ting her om økonomisk politikk og sikkerhetspolitikk som vil sørge for at jeg får en høyremerkelapp. Det er helt i orden. Men jeg tror vi gradvis vil gli over i en litt annen måte å betrakte hovedmotsetningen i politikken, ved å legge større vekt på noen konflikter som går på tvers av det som skiller de rød/grønne fra de borgerlige i Norge og på tvers av det som skiller Demokrater fra Republikanere i USA og Labour fra Tory i Storbritannia. Konflikter som kan

være større innad i disse partiene enn mellom dem.

De viktigste skillelinjen i politikken vil handle om hvordan vi reagerer på effektene av økonomisk, teknologisk og kulturell globalisering. Skal vi bevare eller skal vi modernisere? Skal vi være et mer lukket samfunn eller et mer mangfoldig og liberalt samfunn? Skal vi forsvare privilegier vi allerede har, eller skal vi gripe de mulighetene som teknologisk utvikling og globalisering gir oss til å skape mer velstand?

På den ene siden gror det fram en form for politisk allianse mot globalisering, som Thomas Friedman kaller «The Wall Party». Noen av disse kaller seg sosialister, men mest av alt er de mot forandring. Alliansen består av konservative fra høyre- og venstresiden som deler en frykt. Noen har store privilegier de kan miste. Andre har lite, men er redde for å miste det de har. Og noen er drevet av en rent ideologisk motstand mot det moderne. Her kan kristne og muslimske fundamentalister, innvandringsmotstandere, sosialister, fagforeninger og laug for beskyttede yrkesgrupper og noen naturvernere finne hverandre i en felles kamp mot globaliseringen, informasjonsteknologien og genteknologien. Dette er en skjor allianse, siden begrunnelsene for å frykte endringer er veldig ulike. Men det

er fascinerende å se hvordan flere av disse gruppene argumenter konvergerer. Når vestlige sosialister demper argumentene mot muslimske fundamentalisters angrep på ytringsfrihet og likestilling, og er mer opptatt av å finne forklaringer i amerikansk og israelsk imperialisme, så har det skjedd noe med det politiske landskapet.

På den andre siden har vi en enda løsere politisk allianse som Thomas Friedman kaller «The Web Party», som ønsker forandringer velkommen fordi raske endringer skaper mer mangfold, større mobilitet, mer innovasjon, økte muligheter for verdiskaping og muligheter for mange som tidligere ikke fikk delta i velstandsutviklingen. Store grupper blir løftet ut av fattigdom. Rask teknologiutvikling og globalisering skaper store nye muligheter for innovatører i næringslivet. Formuer skapes på å løse problemer for andre og å lage varer og tjenester vi ikke visste vi hadde bruk for. Næringslivet blir mer tjenesteintensivt og mer kunnskapsbasert. Denne alliansen har ingen fiks ferdig samfunnsmodell, men er heller ikke kjennetegnet av å være mest opptatt av det den er mot. Den vil bygge videre på det beste i det vestlige, liberale og kapitalistiske systemet. Resultater kommer ikke gjennom planøkonomi og ferdige modeller, men gjennom nye impulser, mangfold

oktober2006*
www.oktober.no

THORVALD STEEN | Vekten av snøkrystaller

«Vidunderlig, vakker og rystende ... en leseopplevelse av de sjeldne ... En fulltreffer!»
STEIN ROLL | *Adresseavisen*

«en sår, øm og hudløs fortelling som berettes i en språklig sikker form, uten føleri, men med mye varme. Og med betydelig innsikt» SVEIN JOHS OTTESEN | *Aftenposten*

«Tjue i stil ... et at de mest gripende ungdomsportrettene jeg har lest»
GRO JØRSTAD NILSEN | *Bergens Tidende*

«Beskrivelsen av lengselen etter å slippe seg utfor, strekke kroppen ut og sveve er så gode at jeg selv får lyst til å hoppe – måtte Gud forby!» ANNE CATHRINE STRAUME | *NRK Kulturnytt, P2*

«De svevene i hoppbakken muskelsykdommen ikke har tillatt ham, er hos Thorvald Steen omsatt i litterære svev: som vi kan beundre og feire» KARI LØVAAS | *Morgenbladet*

HOVEDBOK I BOKKLUBBEN NYE BØKER | ROMAN | 1B. KR. 349,-

og konkurranse. Da sier det seg selv at det må være grenser for politikk.

10. Det er bare i Hakkebakkeskogen reven er vegetarianer

Jeg stemmer ikke lenger på SV. Ved de tre siste stortingsvalgene har jeg stemt en gang på Arbeiderpartiet og de to siste gangene på Høyre. På sitt beste er begge disse partiene, sammen med Venstre, opptatt av at vi må omstille for å mestre store forandringer framfor å hindre forandringer. De er for kapitalisme og globalisering. De er for arbeidsinnvandring, men for å stille krav om integrering til dem som kommer. De er opptatt av å sørge for at vi har et konkurransedyktig næringsliv og en effektiv og moderne offentlig sektor. Men samtidig er både Arbeiderpartiet og Høyre i posisjon mer eller mindre tvunget til å tilpasse politikken til andre alliansepartnere som vil bygge noen flere murer mot verden rundt oss.

Når jeg ved de siste valgene har stemt Høyre er det fordi jeg opplever at de, i større grad enn andre, har klart å gå i spissen for et offensivt politisk prosjekt for å gjøre Norge bedre i stand til å møte de store utfordringene globaliseringen bringer. Det gjelder særlig på to områder: for det første en offensiv satsing på økt kvalitet i utdanning og forskning. Kvalitet og ambisjoner på dette området er det viktigste i en verden med mer internasjonal konkurranse og en mye større innvasjonshastighet i næringslivet. For det andre en offensiv satsing på en effektivisering og modernisering av offentlig sektor. Vi forventer at stat og kommune skal forenkle hverdagen for brukerne, ta i bruk informasjonsteknologi og frigjøre arbeidskraft til oppgaver som ikke kan automatiseres. Næringslivet trenger en effektiv og kundeorientert offentlig sektor som er opptatt av å legge forholdene til rette, som ikke er en byråkratisk bremsekloss. Ven-

stresiden burde være forkjemperne for en mer effektiv velferdsstat, for å hindre at flere private alternativer tar over. Men når venstresiden ikke tar utfordringen, skal den i hvert fall være glad for at noen vil gjøre velferdsstaten mer effektiv.

Tross kritikken må det innrømmes at det er en sterkt formildende omstendighet at SV nå har gått inn i regjering og leder Finansdepartementet. Få er dyktigere til å beskrive hvordan for mye offentlig pengebruk skaper press i økonomien og skader velferden enn Kristin Halvorsen. SV er gjennom sin deltagelse i regjeringen også med på en restriktiv flyktningpolitikk, kjøp av nye jagerfly, deltagelse i samme krig som USA i Afghanistan, for gasskraftverk og for mer oljevirkosomhet i Barentshavet.

Men, jeg er ikke overbevist om at SVs politiske reise vil vare. I Thorbjørn Egner «Dyrene i Hakkebakkeskogen» ble reven overtalt til å bli vegetarianer av hensyn til fellesskapet – en slags sosialdemokratisk revolusjon i skogen ved hjelp av solidaritetsargumenter. Politikk er sjelden så sterkt preget av harmoni. Det er reelle interessekonflikter der man må velge side, eller stille seg på sidelinjen. Før eller senere vil det komme til konflikter som ikke lar seg løse ved at overtalelsesevner opphever naturlover. Miljøbevegelsen blir ikke for gasskraftverk. NOAS kommer ikke til å ville kaste ut afghanske asylsøkere. Muslimske fundamentalister blir ikke tilhengere av fredelig sameksistens med Israel og USA. Kort sagt: Reven blir ikke vegetarianer. Man må tåle strid og ofre «godhetshegemoniet» for å få til løsninger og beholde makt. Makten påvirker dem som sitter med den. Men det er ikke sikkert alle de gamle allierte blir med på denne ferden videre. Det politiske landskapet kan derfor komme til å se ganske annerledes ut i tiden som kommer. ●

PAUL CHAFFEY
FØDT 1965
ADMINISTRERENDE DIREKTØR I ABELA, NHOS FORENING FOR
KUNNSKAPS- OG TEKNOLOGIBEDRIFTER.